

Sisältö

- Ratkaisukeskeisen työotteen periaatteita
- Ratkaisukeskeisiä taustaoletuksia
- Oppilaan kohtaaminen sekä ratkaisuiden etsiminen
- Nepsy-oppilaan kohtaaminen ja ratkaisukeskeiset tukitoimet
- Taito tunnistaa ensisijainen asiakas
- Näkökulman vaihtamisen taito ja tavoitteiden asettaminen
- Tavoitteistaminen: keinot
- Muita ratkaisukeskeisiä työkaluja
- Ratkaisukeskeinen tapa lähestyä kouluongelmia
- Itsesäätelyn tuen elementtejä
- Tuki tarkkaavuushäiriössä, autismikirjossa ja Touretten oireyhtymässä
- Lapsen kuormitus ja stressi

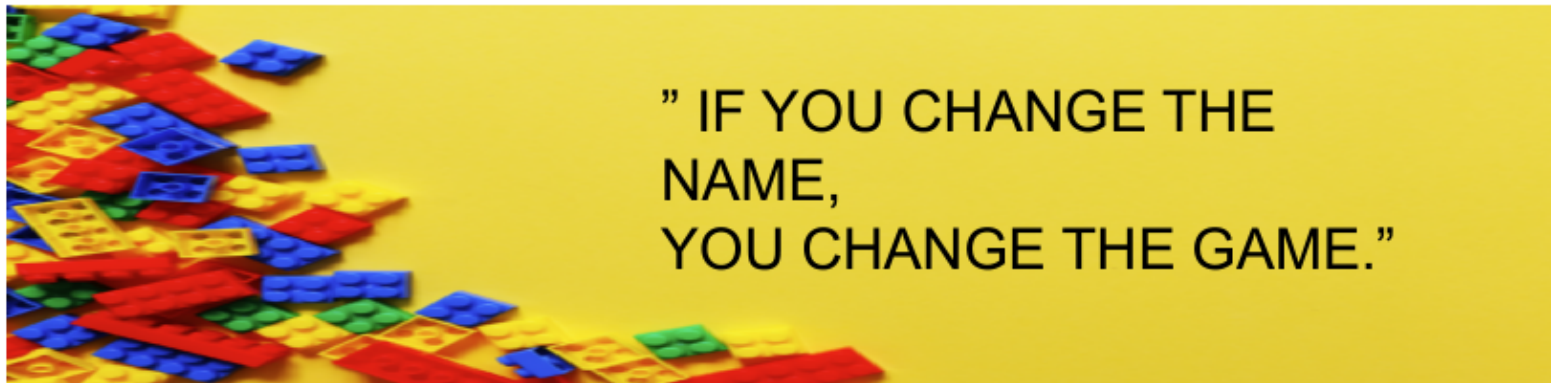

Ratkaisukeskeisen työotteen periaatteita

- Ratkaisukeskeinen lähestymistapa (ks. esim. Furman ja Ahola) pyrkii ohittamaan ongelma-keskeisen lähestymistavan sudenkuopat.
- Sen sijaan keskitytään tavoitteeseen ja keinoihin:
 - ✓ Mitä halutaan ongelman tilalle? MUUTOSTOIVE → TAVOITE
 - ✓ Mikä mahdollistaa muutoksen? KEINOT
 - ✓ Mihin ollaan valmiita sitoutumaan? TOIMINTA (motivaatio)
- Havainnoi, tutki ja kysele:
 - ✓ Älä korjaa sitä, mikä ei ole rikki.
 - ✓ Jos jokin toimii, tee sitä lisää.
 - ✓ Jos jokin ei toimi, tee jotain toisin. (De Jong & Berg, 1997)

Ratkaisukeskeisiä taustaoletuksia

- ✓ Todellisuus muodostuu kielestä, kielenkäytöstä ja yhteisestä tulkinnasta sekä toiminnasta (sosiaalinen konstruktivismi) eli todellisuus luodaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa
- ✓ Asioita voidaan tehdä monella tavalla (ei yhtä totuutta)
- ✓ Monimutkaiset ongelmat eivät vaadi monimutkaisia ratkaisuja tai ongelmien tarkkaa analysointia
- ✓ Ongelmakuvaukset sisältävät aina vihjeitä mahdollisista ratkaisuista

Ratkaisukeskeisyys: Oppilaan kohtaaminen sekä ratkaisuiden etsiminen

- Oppijan kohtaamiseen voi liittyä vahva tunnelataus (myönteinen – kielteinen). Vahva tunnelataus liittyy usein oppijan käyttäytymisen erityispiirteisiin, jotka saavat aikaan epävarmuutta ammattilaisessa.
- Lapsen tai nuoren kokonaistilanteen ymmärtäminen ja vahvuuksien varaan rakentaminen tärkeää (millaisia viestejä ja palautetta lapsi ympäristöstään saa?).
- **Tukitoimista ratkaisukeskeisesti:**
- Tuen suunnittelussa erityisen tärkeää on sanoittaa onnistumisia ja keskittyä asioihin, jotka sujuvat → tietoisuus onnistumisen kokemuksista → tuetaan minäpystyvyyttä.
- Tulemalla tietoiseksi vahvuuksista voidaan kompensoida monia haastavia tilanteita, tukea orastavia taitoja sekä ennaltaehkäistä oppimisesta syrjäytymistä.

Nepsy-oppilaan kohtaamisesta

- Nepsy, neurokirjo = kehitykselliset, aivojen toimintaan liittyvät häiriöt: ADHD, autismikirjon häiriö, Touretten oireyhtymä
- Neuropsykiatrisen oppijan kohtaamiseen voi liittyä vahva tunnelataus (myönteinen – kielteinen), joka pohjaa usein oppijan käyttäytymisen näkyviin erityispiirteisiin → aikuisen epävarmuus, epämukavuus.
- Pahimmillaan epävarmuus/tietämättömyys saa aikaan sen, että aikuinen omalla reaktiivisella käyttäytymisellään ylläpitää tai jopa lisää lapsen haastavaa käyttäytymistä (Kultti-Lavikainen & Tikkanen, 2021).

Tukitoimista ratkaisukeskeisesti

- Perusopetuslain mukaan tukea on annettava ”heti tuen tarpeen ilmetessä”.
- Tuki on suunniteltava yksilöllisesti: oikea-aikainen, riittävä, tilanteeseen kohdennettu, ajallisesti määritelty/ aikaan sidottu tuki
- Nepsy-vaikkeudet, oppimisvaikeudet ja käyttäytymisen haasteet ovat usein päällekkäistyneitä pulmia: mihin ja millä keinoilla pyritään vaikuttamaan?
- Tuen suunnittelussa erityisen tärkeää sanoittaa onnistumisia ja keskittyä asioihin jotka sujuvat ja lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja tulee tietoiseksi vahvuuksistaan.
- Näin tuetaan lapsen/ nuoren minäpystyvyyttä (pystyvyyssusko).
- Tulemalla tietoiseksi vahvuuksista voidaan kompensoida monia haastavia tilanteita tai tukea vasta kehittymässä olevia orastavia taitoja sekä ennaltaehkäistä oppimisesta syrjäytymistä.

Ratkaisukeskeisyys: Erilaisuuden sekä käyttäytymisen lainalaisuuksien ymmärtäminen

Oppilaat ovat tuen tarpeiltaan, käyttäytymisen säätelyn ja toiminnanohjauksen taidoiltaan sekä kognitiivisilta valmiuksiltaan erilaisia

Opettajat ovat erilaisia ja käyttävät pedagogisia työkaluja sekä tutkimukseen perustuvia käyttäytymisen ohjaamisen keinoja eri tavoin ja eri intensiteetillä

Ryhmät ovat erilaisia oppimisen ja koulunkäynnin valmiuksiltaan ja ryhmäkulttuureiltaan

Ratkaisukeskeisyys: Taito tunnistaa ensisijainen asiakas

PYSÄHDY: kuka on ensisijainen asiakas eli ketä autetaan ja tuetaan kohti tavoitetta (käyttäytymisen muutos)?

Oppilas:

Yksilöinterventiot,
esim.

- Ratkaisukeskeiset tukikeskustelut
- Oppilashuollon tuki
- CICO (tehostettu tuki)
- Tunne- ja vuorovaikutustaidot
- Koulun ohjaus- ja kurinpitotoimet

Opettaja:

Tukikeskustelut/ resurssit, esim.

- Ratkaisukeskeiset tukikeskustelut
- Esimiehen tuki
- Oppilashuollon tuki
- Ryhmänhallintataitojen vahvistaminen

Ryhmä:

Ryhmä- ja koulutason interventiot, esim.

- Ratkaisukeskeiset menetelmät
- Koulun tason tukitoimet
- Koulun vuorovaikutuskulttuurin kehittäminen

Ratkaisukeskeisyys: Näkökulman vaihtamisen taito ja tavoitteiden asettaminen

- Näkökulman vaihtamisen taito: Yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla. Kyky muuttaa ongelmat muutostoiveiksi ja tavoitteiksi.
- Tavoitteiden asettaminen: Pilkkominen ja keinojen etsiminen tavoitteisiin pääsemiseksi. Huomio kiinnitetään onnistumisiin. → Tavoitteet ovat kaiken mielekkään ja tuloksellisen toiminnan käyttövoima.

Tavoitteistaminen: (ongelman tilalle)

Tarkoituksenmukaiset käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet mietitään yhdessä oppilaan, opettajien ja huoltajien kanssa.

Hyvä tavoite on:

Mielekäs (motivaatio)

Selkeä ja konkreettinen

Riittävän pieni, jotta se on saavutettavissa ja hallittavissa

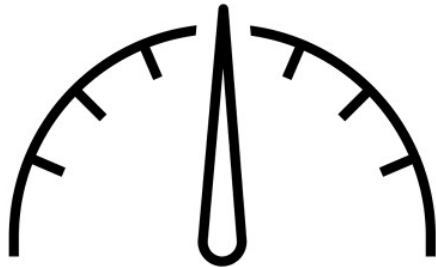
Mitattavissa oleva (aikaan sidoksissa)

Tavoitteistaminen: keinot

Hyväksy oppijan käsitys/teoria ongelmasta.
Kannusta häntä toimintaan, joka **suuntaa huomion sellaiseen tavoitetta kohti olevaan tekemiseen, joka on hänen omassa hallinnassaan (mihin voi itse vaikuttaa)**. Näin tuet TOIMIJUUTTA.

Asteikkomenetelmä:

Asteikkomenetelmän avulla on mahdollista määritellä jonkin pulmallisen tilanteen ”nykytila”, ongelman aiemmat ratkaisuyritykset, toivottu tulevaisuuden tila ja suunnitella konkreettiset keinot toivotun muutoksen saavuttamiseksi.

Asteikkoa voi soveltaa moniin eri tilanteisiin ja sitä voi käyttää useasti samankin oppilaan kanssa. Asteikko sopii eri ikäisille ja sitä **voidaan soveltaa toiminnallisesti**. Asteikon avulla voidaan arvioida edistymistä, pilkkoa tavoitteita pienempiin osiin ja testata eri ratkaisuvaihtoehtoja.

Muita ratkaisukeskeisiä työkaluja

- **Myönteiset poikkeukset:** Oppilaan tilanteessa ratkaisulla ei välttämättä juuri tekemistä itse ongelman kanssa. On tuloksellisempaa lisätä toivottua käyttäytymistä kuin yrittää poistaa ongelmia. Tällöin huomio suuntautuu siihen, mitä oppilas tekee jo OIKEIN.
- **Sirkulaariset kysymykset:** Sirkulaaristen kysymysten avulla autetaan oppijaa ottamaan etäisyyttä varsinaiseen ongelmaan ja tarkastelemaan sitä vaihtoehtoisista näkökulmista käsin, ikään kuin ulkopuolisena (nepsy-oppija tarvitsee ajattelun tukea tähän, esim. kuvat ja piirtäminen).

Ratkaisukeskeinen tapa lähestyä kouluongelmia

(soveltaen Murphy, 2015)

Määrittele ongelma ja muuta se tavoitteen muotoon

Tutki kouluympäristön vaikutuksia ongelmaan

Tutki aikaisempia ratkaisuyrityksiä

Tutki ongelman vaikutuksia oppilaisiin ja muihin

Selvitä, mitä halutaan ongelman tilalle (tavoite)

ja mitä ollaan valmiita tekemään tavoitteen eteen (keinot)

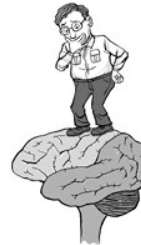
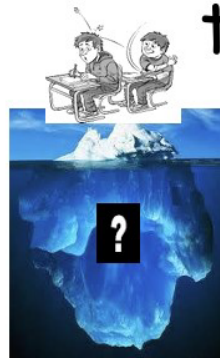
Kerää palautetta ja muuta toimintaa tarvittaessa.

Ymmärtämisen tärkeys neuropsykiatrisissa kysymyksissä

- Ymmärtäminen on nepsy-tuen monitoimityökalu

Miksi ymmärtäminen
tärkeää?

- => aikuiselle haasteita, vaikeaa => pitää harjoitella=> armollisuutta

Itsesäätelyn tuen elementtejä

- **Aikuisen rooli:** Käyttäytymisodotukset, selkeät rutiinit, ennakointi, vuorovaikutus, myönteisten käyttäytymismallien opettaminen. Vahvuuksille tilaa!
- **Fyysisen ympäristön rooli:** Tukeeko struktuuria? Mahdollistaako ennakoinnin? Tukeeko toiminnanohjausta? Siirtymät, auditiivinen ja visuaalinen meteli.
- **Sosiaalisen ympäristön rooli:** Tilannetekijät, työrauha, välituntitilanteet. Sosiaalisuus kuormitustekijänä!
- **Lapsen rooli:** Tunteiden, tarkkaavuuden ja käyttäytymisen säätely. Viriävät ajatukset ja kehon reaktiot. Taitojen harjoittelu.

Tarkkaavuushäiriö ja lapsen tukeminen

- ADHD –aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö
- Huomioi esimerkiksi:
- ✓ **Vireystaso ja tehtävissä ponnistelu;** väsymisen ennakointi ja toiminnan selkä rakenne ja ennakoitavuus
- ✓ **Työmuisti, inhibitio ja joustavuus;** tilanteiden ja tehtävien jäsentäminen, ennakointi, toiminnan kielellistäminen. Toiminnanohjauksen vaiheet!
- ✓ **Palaute;** palautteen voimakkuus, säännöllisyys ja välittömyys, palaute työskentelystä, ei lopputuloksesta. Positiivisen palautteen korostaminen ja negatiiviseen käyttäytymiseen puuttuminen → kerro lapselle selvästi, mitä haluat hänen tekevän
- ✓ **Käyttäytymisodotukset;** mitkä ovat omat yleiset käyttäytymisodotuksesi yksikössä? Kuinka yhdenmukaiset käyttäytymisodotukset ovat yksikköne sisällä? Tietävätkö lapset/nuoret, millaisia käyttäytymisodotuksia on arkenne eri tilanteissa? Tietävätkö lapset/nuoret, milloin he käyttäytyvät odotusten mukaisesti?

Tuki autismikirjon hankaluuksissa

- Autismikirjon häiriö: Aivojen kehityshäiriö.
- **Hankaluudet:** Sosiaalinen vuorovaikutus & eleiden ja ilmeiden käyttö ja tulkinta hankalaa. Kiinnostuksen kohteet tai leikki kaavamaisia ja rajoittuneita. Aistisäätelypulmat.
- Huomioi esimerkiksi:
 - ✓ **Karsi oireita voimistavia ympäristötekijöitä:** Selkeä ja rauhallinen ympäristö, karsi omaa puhetta.
 - ✓ **Huomioi vireystilaan liittyviä tekijöitä:** Riittävä uni, lepoaikoja, tauotusta.
 - ✓ **Mieti tekemiseen ja ohjeisiin liittyviä tekijöitä:** Selkeät ohjeet, yksi asia kerrallaan.
 - ✓ **Mieti tilanteeseen liittyviä tekijöitä:** Selkeän rutiinin tilanteet helpoimpia, asia kerrallaan.
 - ✓ **Toiminnanohjauksen tukeminen:** Toiminnanohjauksen vaiheiden opettaminen.
 - ✓ **Tuki vuorovaikutukseen:** Sarjakuvittaminen, keskustelu ja ohjeet vuorovaikutukseen liittyviin tilanteisiin.

Touretten oireyhtymä ja lapsen tukeminen

- Touretten oireyhtymä: Neuropsykiatrinen oireyhtymä, johon liittyvät usein **TIC-oireet** → nykimishäiriö. Oireiden ilmeneminen ja vaikeusaste yksilöllisiä. TIC-oireet voivat olla motorisia, kaavamaisia liikesarjoja, äänellisiä tai monimuotoisia, kuten viheltelyä, lauseiden toistamista.
- Huomioi esimerkiksi:
 - ✓ Ticit perustuvat liikkeitä säätelevien hermoverkkojen toiminnan häiriöön, ei ole psyykkisiin ongelmiin perustuva ilmiö. Stressi ja jännittyneisyys voivat lisätä oireiden voimakkuutta.
 - ✓ Ticien pidättely => tila purkaa.
 - ✓ Mitä enemmän lapsi tai ympäristö kiinnittää huomiota ticeihin tai pyrkii pitämään niitä pitkään poissa, sitä enemmän ticejä tulee.

Lapsen kuormitus ja stressi

- Kuormittumisen stressikuppi-ilmiö: Nepsyssä kuppi on lähtökohtaisesti pienempi.
- Aikuisten vaikea ymmärtää, kuinka monet asiat päivän aikana kuormittavat.
- Fyysisen ympäristön merkitys korostuu, kun on nepsy-vaikeuksia: Selkeä fyysinen ympäristö tukee lapsen toiminnanohjausta ja luo ennakoitavuutta. Tavaroille omat paikkansa, oma istumapaikka, huomioi avoimiin oppimisympäristöihin selkeyttä, ennakoitavuutta ja struktuuria.
- **Hiljainen välitunti:** Rauhallinen luokka ja valvova opettaja. Tämä on lapselle mahdollisuus – siihen ei patistella. Lapsilla mahdollisuus rauhoittua → vahvistaa itsesäätelyä. Esimerkiksi luonnonäänien kuuntelua, luontovideoita tai rauhoittavaa musiikkia.